

21. ULUSAL TURİZM KONGRESİ “İÇ TURİZM”

5. ULUSLARARASI TURİZM KONGRESİ “İÇ TURİZM”

Kongre Web Sitesi: <http://utk21.balikesir.edu.tr/>

15-17 EKİM 2021, Balıkesir

DETAY
YAYINCILIK

21.ULUSAL – 5. ULUSLARARASI TURİZM KONGRESİ “İÇ TURİZM”

Kongre Web Sitesi: <http://utk21.balikesir.edu.tr/>

15-17 EKİM 2021

Balıkesir

Ankara, 2021

DETAY YAYINLARI : 1440
1. Baskı : Aralık 2021
ISBN : 978-605-254-505-8
Yayıncı Sertifika No : 46573

© Detay Anatolia Akademik Yayıncılık Ltd. Şti.

Her hakkı saklıdır. Yazarından ve yayınevinden yazılı izin alınmaksızın bu kitabın fotokopi veya diğer yollarla kısmen veya tamamen çoğaltılması, basılması ve yayınlanması yasaktır. Aksine davranış, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu gereğince, 5 yıla kadar hapis ve adli para cezaları ile fotokopi ve basım aletlerine el konulmasını gerektirir.

GENEL DAĞITIM ve İSTEME ADRESİ
DETAY ANATOLIA AKADEMİK YAYINCILIK LTD. ŞTİ.
Adakale Sokak No: 14/4 Kızılay/ANKARA
Tel : (0.312) 434 09 49 • Faks: (0.312) 434 31 42
Web: www.detayyayin.com.tr • e-posta: detayyay@gmail.com

21.ULUSAL – 5. ULUSLARARASI TURİZM KONGRESİ BİLDİRİLER KİTABI

15-17 EKİM 2021
Balıkesir

Editörler

Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT

Prof. Dr. Ahmet KÖROĞLU

Prof. Dr. M. Oğuzhan İLBAN

Editör Yardımcıları

Dr. Öğr. Üyesi Gizem ÖZGÜREL

Dr. Öğr. Üyesi Yasemin TEKİN

Yayına Hazırlayanlar

Arş. Gör. Dr. Sami SONAT ÖZDEMİR Arş. Gör. Dr. Musa OFLAZ

Arş. Gör. Dr. Cemali BUZLUKÇU Arş. Gör. Hasret ULUSOY

Arş. Gör. Dr. Gülhan YALIN Arş. Gör. Talha Serdar SEZEN

Arş. Gör. Dr. Selin İLSAY Arş. Gör. İbrahim MİSİR

Arş. Gör. Dr. Sultan Nazmiye KILIÇ Arş. Gör. M. Tahsin LİCELİ

Sponsorlar

BUBYO Uygulama Oteli

Detay Yayıncılık

DİJİTAL ARINMA TURİZMİ ÜZERİNE BİR LİTERATÜR İNCELEMESİ

Oğuz DOĞAN¹, Altan DEMİREL²

ÖZET

Teknolojinin her yerde kullanımı bazı olumsuz etkilere neden olabilmektedir. Bazı insanlar teknolojinin yaratmış olduğu olumsuz etkilerden kaçmak istemektedirler. Bu bağlamda günümüzde bazı turizm destinasyonları, teknoloji ile sınırlı düzeyde bağlantısı olan veya hiç bağlantısı olmayan turizm hizmetleri sunmaktadır. Bu durum, Dijital Arınma Turizmi (DAT) adında yeni bir turizm biçiminin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Söz konusu yeni turizm türü hakkında yapılan akademik çalışmalardaki artışa rağmen, konuyla ilgili alanyazının hala sınırlı düzeyde olduğu söylenebilir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, DAT ile ilgili bir bilgi birikimi sunmak ve bu yeni turizm türüne ilişkin farklı görüşleri tartışmaktır.

1. GİRİŞ

Turizm ve teknoloji günlük hayatımızın ayrılmaz birer parçası haline gelmiştir (Emek, 2014). Turizm faaliyetleri ve turistler, dijital teknoloji ile yakın ilişki içerisinde (Hoving, 2017). İnsanlar bilgi ve tatil ihtiyaçları için başta internet olmak üzere teknolojiye bağımlı hale gelmişlerdir (Brooks, Schneider ve Wang, 2016). Dolayısıyla turizmin doğasının ve turizm deneyimlerinin, bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) tarafından yeniden şekillendirildiği söylenebilir (Hoving, 2017; Neuhofer, Buhalis ve Ladkin, 2015). Turistler, iletişim kurabilmek, seyahatler ve etkinlikler vb. unsurlar ile ilgili bilgilere ulaşabilmek için internet ve dijital cihazları (örneğin cep telefonları, bilgisayarlar) kullanmaktadırlar (Dickinson, Hibbert ve Filimonau, 2016; Kirillova ve Wang, 2016). Dijital cihazların yaygınlaşması nedeniyle oteller, havayolları ve seyahat acenteleri gibi turizm hizmet sağlayıcılarının çoğu pazarlama ve iletişim faaliyetlerinin bir parçası olarak interneti benimsemiştir (Buhalis ve Law, 2008).

Teknoloji ve turizm ayrılmaz bir bütün olmasına ve teknolojinin turizm sektörü için itici bir güç olmasına rağmen, insanlar stressiz bir tatil deneyimi yaşamak isteyebilmektedirler (Emek, 2014; Hoving, 2017). Teknolojinin yaygın kullanımı; bağımlılık, depresyon, düşük performans, bilişsel esneklikte güçlükler, karar verme, kaygı ve konsantrasyon sorunları gibi çeşitli olumsuz etkilere neden

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Antalya Bilim Üniversitesi, Turizm Fakültesi,
E-posta: oguz.dogan@antalya.edu.tr

² Öğretim Görevlisi, Antalya AKEV Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Seyahat-Turizm ve Eğlence Hizmetleri Bölümü/Turist Rehberliği Programı, E-posta: altan.demirel@akev.edu.tr

olmaktadır (Brooks vd., 2016; Ortiz ve Garrido, 2019). Bazı turistler tatilleri sırasında teknolojiden kaçmak için motive olabilmektedir (Pearce ve Gretzel, 2012). Böylece yeni bir niş pazar ortaya çıkmış ve sınırlı sayıda otel ve seyahat acentesi, sınırlı BİT erişimi olan seyahat paketleri sunmaya başlamıştır (Emek, 2014; Hoving, 2017). Mevcut literatürde bu motivasyonları açıklamak için *dijital bağlantıyı koparmak (digital switch off)* (Gretzel, 2014), *ölü bölgeler (dead zones)* (Pearce & Gretzel, 2012), *dijital detoks (digital detox)* (Lay, 2014'ten aktaran Dickinson vd., 2016, s. 194; Hoving, 2017), *dijital kopukluk (digital (dis)connection)* (Dickinson vd., 2016), *yabancılaşma (e-lienation)* (Tribe ve Mkonno, 2017), *teknoloji içermeyen tatiller (technology-free holidays)* (Paris, Berger, Rubin ve Casson, 2015; Pawłowska-Legwand ve Matoga, 2020), *dijital unsur içermeyen turizm (digital-free tourism)* (Li, Pearce, ve Low , 2018), *bağlantısız turizm (unplugged tourism)* (Pawłowska-Legwand ve Matoga, 2020) gibi yeni terimler ortaya çıkmıştır. Söz konusu terimler arasında dijital arınma turizminin, yakın zamanda ortaya çıkan yeni turizm türünü açıklamak için bir şemsiye kavram olarak kullanılabileceği söylenebilir. DAT ile ilgili sınırlı düzeyde çalışmanın bulunduğu söylenebilir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, DAT ile ilgili yapılmış olan çalışmalar ışığında, bir bilgi birikimi sunmak ve yeni turizm türüne ilişkin farklı görüşleri tartışmaktır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Dijital arınma turizmi, internet ve mobil sinyallerin bulunmadığı veya dijital teknoloji kullanımının kontrol edildiği turizm alanları olarak tanımlanmaktadır (Li vd., 2018). Teknolojinin insanlar üzerinde bazı olası olumsuz etkileri (örneğin kişilerarası zayıf ilişkiler, zihinsel stres, mevcut faaliyetlerin önündeki engeller) olabilmektedir (Pelkonen, 2020). Dolayısıyla turistler, tatil deneyimlerinden almış oldukları keyfin daha da artacağı söylenerek internet ve dijital cihazlarla olan bağlantılarının koparılması konusunda motive edilebilmektedirler (Cai, McKenna ve Waizenegger, 2020). Tatilde dijital yaşam ile bağlantılarını koparmak için DAT veya teknoloji içermeyen turizm faaliyeti arayan turistler bulunmaktadır (Paris vd., 2015; Tribe ve Mkonno, 2017). DAT arayan turistler teknolojinin yaratmış olduğu olumsuz etkilerin farkındadır (Egger, Lei ve Wassler, 2020; Li vd., 2018) ve teknolojinin aşırı kullanımının olumsuz etkileriyle mücadele edebilmek için DAT tercih etmektedirler (Tribe ve Mkonno, 2017). Çünkü ölü bölgelerde, teknolojinin olmadığı veya kısıtlı olduğu bölgelerde, teknolojinin olumsuz etkilerinin düzeyi azaltılabilmektedir (Tanti ve Buhalis, 2016). Bu nedenle, insanlar DAT aracılığıyla psikolojik sürdürülebilirliklerine katkıda bulunabilmektedirler (Floros, Cai, McKenna ve Ajeeb, 2019) ve bazı karakteristik güçlerini (özdenetim, güzellik ve mükemmelliği takdir etme, sosyal zekâ, açık fikirlilik, sevgi, canlılık, bakış açısı, yaratıcılık yaratıcılık ve ruh dinginliği, vb.) geliştirebilmektedirler (Li, Pearce ve Oktadiana, 2020).

Bazı araştırmacılar, DAT için ana motivasyon faktörlerini belirlemeye çalışmıştır. Egger vd.'nin (2020) çalışmasında, dört ana motivasyon faktörü tespit edilmiştir.

Bunlar; (i) kaçma isteği: teknolojiden uzak durma ve seyahat deneyimine odaklanma isteği, (ii) kişisel gelişim: daha yoğun seyahat deneyimi yaşama, (iii) sağlık ve iyi olma hali: kontrollü teknoloji aracılığıyla genel seyahat deneyiminin ve dijital iyi olma halinin artırılması ve (iv) ilişki: diğer insanlarla ilişkiler kurma veya geliştirme arzusu. Hoving (2017) ise beş ana motivasyon faktörü önermiştir. Bunlar; (i) fiziksel sağlık faktörleri (uyku sorunları, obezite, dijital göz yorgunluğu vb.), (ii) psikolojik faktörler (internet bağımlılığı), (iii) sosyolojik faktörler (sosyal durumlardaki sorunlar, işle ilgili sorunlar, yalnızlık), (iv) teknolojik faktörler (dijital veya tekno-yorgunluk, sosyal medya yorgunluğu) ve (v) ekonomik ve coğrafi faktörlerdir. Li ve Hu (2021), teknoloji ve sosyal ağ alanlarını kullanma stresi olan tekno stres ve sosyal ağ alanları (SNS) stresinin, insanların DAT'a katılma motivasyonları ile ilişkili olduğunu öne sürmektedir (Liu ve Hu, 2021). Yukarıda bahsedilen motivasyon faktörleri aracılığıyla, teknoloji çağından önce turizmin önemli unsurlarından biri olan kaçma isteğinin (Floros vd., 2019), DAT'ın ana motivasyon faktörlerinden biri olduğu varsayılabilir.

Bazı destinasyonlar ve konaklama hizmeti sağlayıcıları, turistlerin dijital ortamlarla olan bağlantıların kesilebileceği bir hizmet sunumu gerçekleştirdiklerinde, onları etkileyebileceklerini fark etmişlerdir (Dickinson vd., 2016; Emek, 2014; Hoving, 2017). Bu bağlamda, DAT kapsamında sunulan farklı paket türleri bulunmaktadır. Bunlar: (i) Detoks paketleri: destinasyonlar BİT sağlamakta ancak turistler destinasyonda dijital cihazları kullanamamakta, (ii) Teknolojisiz paketler: konaklama işletmeleri dijital cihaz hizmeti sağlamamaktadır, (iii) Yüksek düzeyde bağlantısız paketler: destinasyon çok kısıtlı bir BİT bağlantısı sağlamaktadır (Hoving, 2017, s. 4). Örneğin, Doğu Karayip Denizi'nde bir ada ülkesi olan St. Vincent ve Grenadinler (Fraser, Niddrie, ve Tolson, 2020), dijital detoks tatil paketi sağlarken, MySwitzerland.com İsviçre Dağı'nda teknolojisiz tatil imkanı sunmaktadır (Gretzel, 2014). Florida'daki Little Palm Island Resort'ta odalarda ne televizyon ne de internet erişimi bulunmaktadır (Kirillova ve Wang, 2016). DAT kapsamında örneğin "safari, yürüyüş, bisiklete binme, vahşi yaşam kampçılığı, balık tutma, kano, yıldız izleme, vahşi yaşamı izleme, ren geyiği kızıağı, ağaç dikme, sanat dersleri, yemek pişirme, yoga, fitness dersleri, meditasyon, Tai-Chi, Fin saunası, masa oyunları, sohbet, şehir turları, müzeleri ve miras alanlarını ziyaret, alışveriş ve organik taze çiftlik yemekleri vb. çok çeşitli aktiviteler bulunmaktadır (Pelkonen, 2020, s. 24). DAT hizmetleri ve ürünleri (örneğin dijital olmayan kafeler ve restoranlar, dijital bağlantısız tatiller ve dijital detoks kampları) popüler hale gelmiştir ve gazete, dergi ve internet siteleri gibi çeşitli seyahatle ilgili medya platformlarında kullanımı artış göstermektedir (Cai vd., 2020; Dickinson vd., 2016; Li vd., 2018).

Tatildeyken teknolojiyle olan bağlantının koparılması son zamanlarda ilgili literatürde ele alınıyor olsa da (Cai vd., 2020; Dickinson vd., 2016; Egger vd., 2020; Floros vd., 2019; Hoving, 2017; Kirillova ve Wang, 2016; Li et al., 2018;

Paris et al., 2015; Pawłowska-Legwand ve Matoga, 2020; Tanti ve Buhalis, 2016), tatildeyken teknolojiyle olan bağlantının sürdürülmesi veya bağlantının koparılması konusunda bir ikilem bulunmaktadır. Bazı araştırmalar, internetin onları sanal olarak birbirine bağlı hale getirmesi nedeniyle insanların somut ilişkilerde birbirlerine daha az bağlı hale geldiğini belirtmektedir (Brooks vd., 2016; Li vd., 2018). Turistler genellikle teknolojiyi ve interneti bilgi arama ve tatil planlamalarını (örneğin uçuş rezervasyonu, uçuş check-in, uçuş takibi, bilet rezervasyonu/satın alma) gerçekleştirmek için kullanmalarına rağmen (Minghetti ve Buhalis, 2010; D. Wang, Xiang, ve Fesenmaier 2016), seyahat edilen destinasyonda yapılabilecek/katılınabilecek etkinlikler hakkında bilgi edinme ve destinasyondaki diğer insanlarla ve yerel halkla internet olmadan iletişim kurma konusunda endişeleri olabilmektedir (Pearce ve Gretzel, 2012). Bununla birlikte, çeşitli araştırmalar, turistlerin teknolojiden koptuklarında sosyal becerileri ve iletişim yetenekleri aracılığıyla bu tür bilgileri elde etmek için yerel halka sormak, rehber kitapları ve haritaları kullanmak gibi geleneksel çevrimdışı bilgi kaynaklarını kullanabileceğini ileri sürmüştür (Neuhofer vd., 2015; Pearce ve Gretzel, 2012). İnternette farklı platformlar aracılığıyla iletişimin turistleri daha sosyal hale getirmediği varsayılabilir (Twenge, 2013). Bu nedenle, teknolojiyle olan bağlantılarının kesilmesi onları daha sosyal olmaya ve yüz yüze konuşmalar yoluyla insanlarla iletişim kurmaya teşvik edebilmektedir (Tanti ve Buhalis, 2016).

Çeşitli araştırmalar, turistlerin iş amaçları nedeniyle teknolojiye çok bağımlı oldukları veya tatilleri sırasında kendilerini güvensiz hissettikleri için teknolojiyle olan bağlantılarını kesmeyi istemediklerini belirtmektedir (Cai vd., 2020; Chen, Huang, Gao ve Petrick, 2018; Dickinson vd., al., 2016; Turel, Serenko ve Giles, 2011). Bazı turistler, özellikle işletme sahipleri, teknolojiyle olan bağlantılarının düşük olması nedeniyle, iş fırsatlarını (Gretzel, 2014) çevre hakkında ve gerçek zamanlı bilgileri (Neuhofer vd., 2015) kaçırmaktan korkabilmektedirler. Ayrıca bazı durumlarda turistler, tatilleri sırasında, internete bağlı olduklarında veya teknolojik bir cihaza sahip olduklarında kendilerini güvende hissedebilmektedirler. Wang vd.'ne göre (2016), turistler kendilerine kötü bir şey olduğunda kullanmış oldukları aktif telefonları aracılığıyla bulunabileceklerini düşünmektedirler. Ayrıca, bazı turistler teknolojik bağlantılarının kesilmesi durumunda yüksek düzeyde iş iletişimi gerilimi yaşayabilmekte (Neuhofer vd., 2015; Paris vd., 2015) ve iş-boş zaman çatışması nedeniyle boş zaman etkinliklerine katılmak için zaman yaratma konusunda zorluk çekebilmektedirler (Chen vd., 2018).

3. SONUÇ

Son yıllarda teknolojiden kaçmak isteyen bazı turistler, bilgi iletişim teknolojileri sınırlı olan veya hiç olmayan turizm hizmetlerine yönelmektedir. Bu talep, DAT'ın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu kavramsal makalede, gelişmekte olan bir turizm biçimi olan DAT'ın incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, bugüne kadar dijital arınma turizmi araştırmalarında yaygın olarak ele alınan

çalışmalar incelenmiştir. Dolayısıyla çalışma, DAT ile ilgili bilgiler temelinde, yeni fenomenin değerlendirilmesi anlamında literatüre katkıda bulunmaktadır.

Mevcut literatür ışığında, DAT'a bir talep olduğu varsayılabilir. Ancak teknolojinin günümüzde yaygın olarak kullanıldığı ve genç nesil turistlerin teknolojiye ve teknolojik cihazlara oldukça ilgi gösterdiği düşünüldüğünde, bu talebin ne kadar büyük olduğu ve talebin devam edip etmeyeceği belirsizdir. Paris vd. (2015), insanların DAT'a katılmak için istekli olabileceklerini belirtirken, Neuhofer vd. (2015), bazı turistlerin bilgi ve iletişim teknolojilerinin olmaması veya kısıtlı olması durumunda rezervasyon yapmaktan kaçınabileceğini veya mevcut rezervasyonlarını değiştirebileceğini belirtmiştir. Floros vd. (2019), bazı durumlarda tatil sırasında dijital teknolojiyle bağlantının kesilmesinin zor olabileceğini öne sürmüştür. Emek (2014), teknolojinin yıllardır sektördeki ana itici güçlerden biri olduğunu ve DAT hizmetleri fikrini kabul etmenin kolay olmadığını belirtmiştir. Gretzel (2014), teknoloji bağımlısı genç nesil turistlerin ortaya çıkması nedeniyle DAT talebinin artıp artmayacağını net olmadığını belirtmiştir. Örneğin, Wang, Sigerson ve Cheng (2019), genç nesiller ile teknoloji bağımlılığı arasında olumlu bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Floros vd. (2019), bu neslin üyelerinin DAT'a katılmak konusunda zorluklar yaşayabileceklerini belirtmektedir. Ancak bu durumun aksine, bazı genç turistler bağımlılıklarının farkındadır. Vargas La Rosa (2019), dijital bağımlılıklarını yenmek için dijital detoks otel hizmetlerinden yararlanmak için DAT'a katılmak istediklerini ifade etmiştir.

Önceki çalışmalar ağırlıklı olarak turizm deneyimine (örn. Duncan, 2014; Pearce & Gretzel, 2012) ve DAT motivasyonlarına (örn. Dickinson vd., 2016; Egger vd., 2020; Hoving, 2017) odaklanmaktadır. Gelecekteki çalışmalarda, DAT'a katılım için karar verme sürecini etkileyen diğer faktörler incelenebilir. Ayrıca, sektörün potansiyelini anlamak için Y kuşağının DAT hakkındaki algısı da incelenebilir.

KAYNAKÇA

Brooks, S., Schneider, C., & Wang, X. (2016). Technology addictions and technostress: An examination of Hong Kong and the U.S. AMCIS 2016: Surfing the IT Innovation Wave - 22nd Americas Conference on Information Systems, (Davis 2001), 1-10.

Buhalis, D., & Law, R. (2008). Progress in information technology and tourism management: 20 years on and 10 years after the Internet-The state of eTourism research. *Tourism Management*, 29(4), 609-623. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2008.01.005>

Cai, W., McKenna, B., & Waizenegger, L. (2020). Turning It Off: Emotions in Digital-Free Travel. *Journal of Travel Research*, 59(5), 909-927. <https://doi.org/10.1177/0047287519868314>

- Chen, C. C., Huang, W. J., Gao, J., & Petrick, J. F. (2018). Antecedents and Consequences of Work-Related Smartphone Use on Vacation: An Exploratory Study of Taiwanese Tourists. *Journal of Travel Research*, 57(6), 743–756. <https://doi.org/10.1177/0047287517714907>
- Dickinson, J. E., Hibbert, J. F., & Filimonau, V. (2016). Mobile technology and the tourist experience: (Dis)connection at the campsite. *Tourism Management*, 57, 193–201. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2016.06.005>
- Duncan, B. M. (2014). Digital Detox, Mindfulness, and Art Museums.
- Egger, I., Lei, S. I., & Wassler, P. (2020). Digital free tourism – An exploratory study of tourist motivations. *Tourism Management*, 79(December 2019), 104098. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2020.104098>
- Emek, M. (2014). Digital Detox for the Holidays: Are we addicted? In C. Kerdpitak, A. Benabdelhafid, K. Keuer, & G. Nartea (Eds.), *International Conference on Tourism Transport & Technology ICTTT 2014*. Retrieved from <https://openaccess.dogus.edu.tr/xmlui/handle/11376/1059>
- Floros, C., Cai, W., McKenna, B., & Ajeeb, D. (2019). Imagine being off-the-grid: millennials' perceptions of digital-free travel. *Journal of Sustainable Tourism*, 0(0), 1–16. <https://doi.org/10.1080/09669582.2019.1675676>
- Fraser, A., Niddrie, D. L., & Tolson, R. (2020). Saint Vincent and the Grenadines: Additional Information. Retrieved December 25, 2020, from Encyclopedia Britannica website: <https://www.britannica.com/place/Saint-Vincent-and-the-Grenadines>
- Gretzel, U. (2014). Travel unplugged: the case of lord howe island, Australia. In K. Mackay (Ed.), *Proceedings of the TTRA Canada Annual Conference*. Yellowknife, Canada. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Ulrike_Gretzel2/publication/279748727_Travel_Unplugged_The_case_of_Lord_Howe_Island_Australia/links/5598f5b508ae793d137e24fe/Travel-Unplugged-The-case-of-Lord-Howe-Island-Australia
- Hoving, K. (2017). Digital Detox Tourism: Why disconnect? UMEA Universitet.
- Kirillova, K., & Wang, D. (2016). Smartphone (dis)connectedness and vacation recovery. *Annals of Tourism Research*, 61, 157–169. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2016.10.005>
- Li, J., Pearce, P. L., & Low, D. (2018). Media representation of digital-free tourism: A critical discourse analysis. *Tourism Management*, 69(November 2017), 317–329. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2018.06.027>
- Li, J., Pearce, P. L., & Oktadiana, H. (2020). Can digital-free tourism build character strengths? *Annals of Tourism Research*, 85(November 2019), 103037. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.103037>

- Liu, Y., & Hu, H. fen. (2021). Digital-free tourism intention: a technostress perspective. *Current Issues in Tourism*, 0(0), 1–4. <https://doi.org/10.1080/13683500.2021.1883560>
- Minghetti, V., & Buhalis, D. (2010). Digital divide in tourism. *Journal of Travel Research*, 49(3), 267–281. <https://doi.org/10.1177/0047287509346843>
- Neuhofer, B., Buhalis, D., & Ladkin, A. (2015). Technology as a Catalyst of Change: Enablers and Barriers of the Tourist Experience and Their Consequences. *Information and Communication Technologies in Tourism 2015*, 789–802. https://doi.org/10.1007/978-3-319-14343-9_57
- Ortiz, R. V., & Garrido, C. C. (2019). Use and abuse of social media by adolescents: A study in Mexico. *Pixel-Bit, Revista de Medios y Educacion*, (54), 7–28. <https://doi.org/10.12795/pixelbit.2019.i54.01>
- Paris, C. M., Berger, E. A., Rubin, S., & Casson, M. (2015). Disconnected and Unplugged: Experiences of Technology Induced Anxieties and Tensions While Traveling. In *Information and Communication Technologies in Tourism 2015* (pp. 803–816). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-14343-9_58
- Pawłowska-Legwand, A., & Matoga, Ł. (2020). Disconnect from the Digital World to Reconnect with the Real Life: An Analysis of the Potential for Development of Unplugged Tourism on the Example of Poland. *Tourism Planning and Development*. <https://doi.org/10.1080/21568316.2020.1842487>
- Pearce, P. L., & Gretzel, U. (2012). Tourism in Technology Dead Zones : Documenting Experiential Dimensions. *International Journal of Tourism Sciences*, 12(2), 1–20. <https://doi.org/10.1080/15980634.2012.11434656>
- Pelkonen, T. (2020). Motivations for Silence Tourism. University of Eastern Finland.
- Tanti, A., & Buhalis, D. (2016). Connectivity and the Consequences of Being (Dis)connected. In *Information and Communication Technologies in Tourism 2016* (pp. 31–44). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-28231-2_3
- Tribe, J., & Mkono, M. (2017). Not such smart tourism? The concept of e-lienation. *Annals of Tourism Research*, 66, 105–115. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2017.07.001>
- Turel, O., Serenko, A., & Giles, P. (2011). Integrating technology addiction and use: an emprical investigation of online auction users. *MIS Quarterly*, 35(4), 1043–1061.
- Twenge, J. M. (2013). Does Online Social Media Lead to Social Connection or Social Disconnection? *Journal of College and Character*, 14(1), 11–20. <https://doi.org/10.1515/jcc-2013-0003>

Vargas La Rosa, M. (2019). Application of digital detox hotels for digital detoxification. Universidad Rey Juan Carlos. Retrieved from Universidad Rey Juan Carlos website: <https://ciencia.urjc.es/handle/10115/17189>

Wang, D., Xiang, Z., & Fesenmaier, D. R. (2016). Smartphone Use in Everyday Life and Travel. *Journal of Travel Research*, 55(1), 52–63. <https://doi.org/10.1177/0047287514535847>

Wang, H. Y., Sigerson, L., & Cheng, C. (2019). Digital Nativity and Information Technology Addiction: Age cohort versus individual difference approaches. *Computers in Human Behavior*, 90, 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.08.031>